

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/gamification>
(02.10.2017).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. BBC [Electronic Resource] – Available at: <http://www.bbc.co.uk>.
2. Coursera [Electronic Resource] – Available at: <https://www.coursera.org>. – (07.10.2017).
3. English 101 Grammar [Electronic Resource] – Available at: [\http://lessons.englishgrammar101.com. – (09.10.2017).
4. English Grammar Online the fun way to learn English! [Electronic Resource] – Available at: www.ego4u.com. – (09.10.2017).
5. EnglishLearner: EnglishLessonsandTests [Electronic Resource] – Available at: www.englishlearner.com. – (12.10.2017).
6. FreePrintablesforTeachers [Electronic Resource] – Available at: www.mes-english.com. – (11.10.2017).
7. FutureLearn [Electronic Resource] – Available at: <https://www.futurelearn.com>. – (10.10.2017).
8. LearnEnglish [Electronic Resource] – Available at: <http://learnenglish.britishcouncil.org/ru>. – (09.10.2017).
9. LearnEnglishKids [Electronic Resource] – Режим доступу : <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/games>. – (05.10.2017).
10. Lingualeo [Electronic Resource] – Available at: <https://lingualeo.com/ru>.
11. SitesforTeachers [Electronic Resource] – Available at: <http://www.sitesforteachers.com>. – (06.10.2017).
12. TeachingEnglish [Electronic Resource] – Available at: <http://www.teachingenglish.org.uk>. – (09.10.2017).

Криницька О.І.

Івано-Франківський національний медичний університет

ДІАЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ПЕРСОНАЖІВ У ДРАМІ КРІЗЬ ПРИЗМУ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ

Комунікативна стратегія (КС) персонажа у драмі розгортається імпульсом його глобальної інтенції в умовах комунікативного сприяння чи «спротиву» партнера комунікації й охоплює інтерактивний відрізок тексту в рамках ініціальної (яка розв'язує комунікативну взаємодію) і фінальної (що знаменує досягнення або

остаточне недосягнення визначеної цілі спілкування) реплік. КС включає в себе ряд когнітивно-мовленнєвих дій, які різною мірою сприяють її реалізації й описуються в термінах комунікативних тактик (КТ) і комунікативних ходів (КХ). Структурування комунікативної лінії персонажа у вигляді окремих прагматичних відрізків відбувається на основі ієрархічних відношень між визначеними мовцем цілями. Первинний – глобальний – задум охоплює комунікативну «зону» діяльності адресанта від моменту вступу в інтерактивну взаємодію до часу остаточної його реалізації (позитивної чи негативної), окреслюючи межі КС; вторинний, проміжний мотив виникає як похідний від первинного, виконує в ньому інструментальну функцію і втілюється в прагматичні одиниці нижчого порядку – КТ і КХ.

Основні чинники розгортання КС визначено на матеріалі драматургійного тексту як результату і засобу інтерактивної взаємодії. Аналіз здійснюється виключно в проекції на художній діалог, тобто у площині, що передбачає взаємодію внутрішніх комунікантів тексту – персонажів.

Стратегічний принцип побудови діалогічної взаємодії найбільш чітко виявляє себе при зіставленні інтерактивних сегментів з максимальним ступенем споріднення семантико-прагматичних показників. За дотримання цієї умови простежується загальна тенденція перебігу стратегічного процесу, вимальовується об'єктивна картина взаємозв'язків у межах чинників розгортання комунікативних стратегій. Так, особливості реалізації мовцем комунікативних стратегій тотожного інтенційного спрямування в ідентичних конситуативних умовах, але зі змінним фактором співрозмовника, виявляють роль адресанта й адресата у побудові стратегічної лінії спілкування, з'ясовують статус комунікативних тактик і ходів в аспекті «апріорність / апостеріорність» у втіленні глобальної інтенції, визначають специфіку семантико-прагматичної природи «шумового» поля, утвореного внаслідок «викривлення» іллокутивних сил тактичних прийомів комунікації відносно стратегічного «пунктиру». У драматургійному тексті паралельний розгляд діалогічних фрагментів, що охоплюють споріднені за семантико-прагматичними характеристиками (при зміні одного суб'єкта спілкування) стратегічні пари, забезпечує глибину розкриття художніх образів, виявляє латентні сторони конфлікту.

Оскільки КС персонажа розкривається на фоні цілого тексту, для виявлення основних чинників її розгортання важливо врахувати

художній дискурс всієї драми. Для визначення рольових співвідношень між прагматичними комунікативними одиницями ілюстративним матеріалом послужили фрагменти художнього дискурсу п'єси «Гріх» В.Винниченка, у якій найбільш чітко накреслені стратегічні лінії спілкування персонажів з огляду на специфіку їхньої взаємодії – у драмі ключовими є паралельно розгорнені стратегії *допиту* жандармом кількох героїв, кожна з яких має однаковий стратегічний напрям, але різні особливості втілення. Аналізовані відрізки художнього діалогу вибрані на основі спільності основних детермінант комунікативної ситуації, але зі змінною суб'єкта спілкування, що дає змогу максимально об'єктивно простежити основні чинники розгортання комунікативних стратегій. Ці ділянки тексту репрезентують реалізацію опозиційних стратегічних пар „*випитування – замовчування*”.

КС головного персонажа Сталинського в рамках кожного комунікативного акту включає в себе послідовність мовленнєвих дій, організованих залежно від цілі взаємодії, які дають змогу скоректувати картину світу співрозмовника у вигідному для мовця руслі. Стратегічна лінія героя членується на окремі прагматичні відрізки, інтенційні вектори яких ієрархічно впорядковані відносно первинного глобального задуму. Значення кожного «стратегічного фрагмента» встановлюється «з урахуванням двох базових принципів, закладених в основу мовної компетенції: цільової установки мовця і комунікативного контексту, що мотивує тактичний вибір» [5, 112].

Якщо КС героя розуміти як сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення загального комунікативного завдання (з'ясувати інформацію), то його комунікативною тактикою слід вважати одну чи кілька дій, які сприяють реалізації стратегії. О. Іссерс звертає увагу на «динамічний характер мовленнєвої тактики, що забезпечує гнучкість стратегії, оперативне реагування на ситуацію» [5, 110]. Динамізм є можливим за рахунок включення в тактику комунікативних прийомів нижчого ряду як інструментів її реалізації – комунікативних ходів, характеристика яких «здійснюється з огляду на їх функціональне навантаження у вирішенні тактичного і стратегічного завдань» [5, 125]. Для здійснення аналізу комунікативних стратегій проводимо прагматичне членування стратегічної лінії персонажів з метою встановлення комунікативних ходів як синтагматично визначених елементів мовленнєвого акту та на підставі спільної іллокутивної функції об'єднуємо їх у складі окремих комунікативних тактик. При цьому

враховуємо комунікативно значиме мовчання адресанта (мовчання замість говоріння за правилами зміни діалогічних ролей) як окремий комунікативний хід, нульовий заміник вербальної реакції, що інтерпретується залежно від конкретної ситуації, конкретного смислу й іллокутивної функції попереднього КХ, оскільки «семантична і прагматична значимість такого мовчання дає можливість... підійти до нього з мірками для звичайного висловлення, хоч зміст його варто розглядати як імплікатуру» [2, 23].

Кожна стратегічна лінія ініціатора спілкування з проекцією на єдину глобальну ціль має як спільні, так і відмінні (відносно інших ліній) прагматичні сегменти. Власне комунікативна поведінка адресата (Ніни, Івана, Марії), на корекцію моделі світу якого спрямовані тактичні прийоми зачинателя розмови (Сталинського), детермінує специфіку розгортання окремої опозиційної стратегічної пари. На рівні драматургійного тексту внутрішній адресат, статусу якого набуває кожен підсудний, маніфестується насамперед як образ і не лише розгортає комунікативно-персонажну лінію, а й виступає домінантним чинником текстотворення. Креативно-конструктивний потенціал внутрішнього адресата при побудові мовленнєвих ходів, розгортанні мікротем у виділених інтеракційних сегментах п'єси підтверджує тезу про адресатну прогресію художнього тексту [3, 124].

Водночас, глобальна стратегічна ціль ініціатора розмови з урахуванням його комунікативних очікувань проектує ряд тактик і ходів спілкування, спланованих і відібраних адресантом як дієві, до моменту вступу в стратегічний «поєдинок». Справді, хоча «конкретні тактики, ходи, рух комунікативних смислів значною мірою залежать від поведінки адресата..., однак загальна лінія розвитку і руху дискурсу значною мірою визначається особою адресанта» [1, 156]. Це засвідчено фактом включення у різних випадках проведення КС жандарма *випитування* інваріантних, підготовлених, або апріорних, комунікативних тактик, ходів, прийомів: *КТ доброзичливість, гра на вивищення співрозмовника, відвертість, перекладання вини, поступка, підслуховування*. Вони переважно дискретні, тобто здійснюють наскрізний вплив під час перебігу комунікативного акту завдяки монтажу КХ з репертуару різних КТ. Запропоноване розмежування КТ в межах КС мовця підтверджено тезою Ф.Бацевича: «апріорні комунікативні смисли передують комунікації, апростеріорні – народжуються в процесі спілкування» [1, 77].

Таким чином, функція адресанта у побудові стратегічної лінії є домінантною, оскільки поширюється на весь континуум комунікативних актів, тоді як роль адресата актуалізується в окремих, локально окреслених ділянках діалогу в аспекті «придушення» комунікативного спротиву глобальній чи проміжній інтенції стратега. Домінантна роль адресанта (стратега, мовця) у розгортанні КС виражається в застосуванні апріорних КТ, які часто мають дискретний, фрагментарний вияв і наскрізний вплив упродовж комунікативної взаємодії; адресат (реципієнт, слухач) у спілкуванні реалізує свій проспективний потенціал й зумовлює появу на стратегічній осі співрозмовника апостеріорних КТ централізованої дії. Характер КТ, відібраних для реалізації глобального задуму з орієнтацією на комунікативного партнера, розкриває важливі риси художнього образу героя в позиції адресата у драмі, виражає специфіку драматичного конфлікту.

Динамізм КТ забезпечується входженням у її склад КХ, що характеризуються з погляду їх ролі в досягненні тактичних і стратегічних цілей. КХ може співвідноситись з окремою реплікою художнього діалогу, виявляючи свої зв'язки з ходами стратегічної лінії співрозмовника, або входити до складу репліки поряд з іншими аналогічними одиницями, формуючи поліінтенційну репліку посиленого впливу. Реляційна природа КХ зумовлює неперевність континууму драматургійної дії, сприяє когезійній єдності тексту.

Іллокутивне відхилення комунікативних тактик і ходів від прямого втілення стратегічного задуму утворює ряд імпліцитних комунікативних смислів, охоплених полем комунікативного «шуму». Для художнього діалогу вони мають виняткове значення, сприяючи семантико-прагматичній еволюції драматургійного тексту.

Аналіз комунікативних стратегій персонажів у драматургійному тексті окреслює вузлові чинники драматичної дії (конфлікт, художній образ), виявляє ряд текстових категорій, релевантних з погляду їх реалізації інтенційними сегментами художнього діалогу – цілісність, зв'язність тексту на зовнішньому і внутрішньому рівнях, антропоцентричність, інтенційність, інформативність, модальність, динамічність, проектуючи функціональне навантаження стратегій спілкування у драмі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Флорій Бацевич. – Львів: ПАІС, 2005. – 264с.

2. Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении / В.В. Богданов // Языковое общение: Единицы и регулятивы: Межвуз. сб. научных трудов Калинингр. гос. ун-та. – Калинин, 1987. – С.18-25.
3. Венгринюк М.І. Адресат в інтеракціях діалогу / М.І. Венгринюк // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Вип. VIII. — Івано-Франківськ: Плай, 2003. – С.120-124.
4. Винниченко В. Вибрані п'єси / Володимир Винниченко. – К.: Мистецтво, 1991. – 605с.
5. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – М.: УРСС, 2003. – 286с.

Курбатов С. В.

Институт вищої освіти

Національної академії педагогічних наук України

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Сінгапурський дослідник Кайченг Сох (Kaucheng Soh) ідентифікує «сім смертних гріхів», які властиві міжнародним університетським рейтингам, що мають в основі підхід «зважування та підсумовування» (weight-and-sum approach): 1) умовна точність; 2) невідповідність вагових категорій; 3) передбачувана взаємна компенсація; 4) надлишок індикаторів; 5) внутрішня неузгодженість системи; 6) недбалість при розрахунку ваги індикаторів; 7) невідповідність позиції в рейтингу та отриманому балу [9]. «Міжнародні університетські рейтинги з властивим для них підходом «зважування та підсумовування», який практикується зараз, більше нагадують середньовічну алхімію, аніж сучасну хімію, а таблиці університетських рейтингів нагадують кола трансмутації під час перетворення металу на золото» - зазначає він у висновках [9, с. 113]. Дійсно, комерціалізація університетської освіти та гонитва за репутацією іноді створюють алхімічний ефект при розрахунках університетських рейтингів, але тенденція до збільшення значення освітніх вимірювань та охоплення ними все нових й нових сфер університетською діяльністю не підлягає сумніву. І розвиток та вдосконалення університетських рейтингів розгортається в фарватері цієї тенденції.